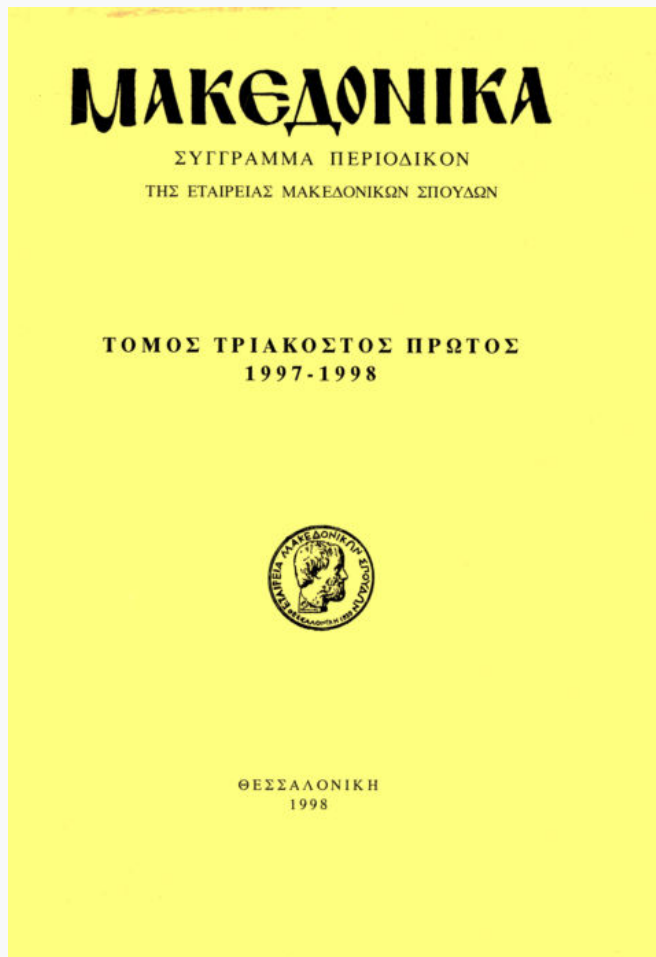


Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)



Δέκα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών
Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα

Κώστας Σπανός

doi: [10.12681/makedonika.119](https://doi.org/10.12681/makedonika.119)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σπανός Κ. (1998). Δέκα έγγραφα των Ολυμπίων αγωνιστών Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα. *Μακεδονικά*, 31(1), 171-183. <https://doi.org/10.12681/makedonika.119>

ΔΕΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΩΝ ΑΓΩΝΙΣΤΩΝ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΙ ΜΙΧΑΛΗ ΠΙΤΣΑΒΑ

Προλογικά

Οι πληροφορίες που έχουμε για την κλεφταρματολική οικογένεια των Πιτσάβα-Πιτζάβα είναι ελάχιστες. Φαίνεται ότι κατάγονταν από την περιοχή του Ολύμπου, όπου κυρίως έδρασαν. Ένα μέλος της οικογένειας, ο Μεθόδιος Πιτζιάβας¹, ήταν ηγούμενος, στα 1827, στη Μονή του οσίου Διονυσίου του Ολύμπου². Στα 1835, ένας Πιτσάβας ήταν αρματολός στην περιοχή του Ολύμπου έχοντας στη δύναμή του 70 άνδρες³. Πρόκειται, μάλλον, για τον Αναγνώστη Πιτσάβα, ο οποίος αναφέρεται, σε ένα έγγραφο του 1836, ως «καπετάνιος εις Λιτόχωρον (από χωριά εις Όλυμπον)»⁴.

Σε ένα έγγραφο του Άγγλου προξένου της Θεσσαλονίκης Ch. Blunt⁵, με χρονολογία 30.5.1837, αναφέρεται ότι ο καπετάνιος του Ολύμπου Πιτζάβας λεηλατούσε τα χωριά του Πηλίου και ότι συνελήφθη με μία σκούνα γεμάτη λάφυρα. Το έγγραφο αυτό, σε μετάφραση⁶, αναφέρει τα εξής:

«Έχω την τιμή να πληροφορήσω την εξοχότητά σας ότι, ελληνικά πολεμικά πλοία αιχμαλώτισαν έναν από τους αρχικλέφτες ή καπετάνιους του Ολύμπου, με 80 από τους συντρόφους του και μία σκούνα φορτωμένη με λάφυρα. Από όσα κατάφερα να μάθω, ο αρχηγός αυτός που ονομάζεται Πιτζάβας, με 120 άνδρες έχει γίνει, για κάποιο διάστημα στο παρελθόν, ο τρόμος των χωριών κοντά στον Βόλο και κατάφερε ως τώρα να αποφεύγει όλες τις προσπάθειες του Εμίν πασά για σύλληψή του. Καθώς όμως τον καταδίωκαν υπέρτερες δυνάμεις, κυρίευσαν μία ελληνική σκούνα, φόρτωσαν σ' αυτήν όλα τα λάφυρα και ανάγκασαν τον καπετάνιο να αποπλεύσει. Λίγο μετά τον απόπλου συνάντησαν τη σκούνα τυχαίως ελληνικά πολεμικά πλοία,

1. Πιτζιάβας < Πιτζάβας: η ουράνωση του φθόγγου *α* είναι κοινό φαινόμενο στα βόρεια γλωσσικά ιδιώματα (στάρι > *στιάρι*, τσάι > *τσιάι*).

2. Βλ. Στέφ. Παπαδόπουλος, «Μακεδονικά Σύμμεικτα», *Μακεδονικά* 6 (1964-1965) 160-161.

3. Βλ. Κοσμάς Θεοφωτός - Αθανάσιος Ψαλίδας, *Γεωγραφία Αλβανίας και Ηπείρου* (...), εκδόσεις της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών, Ιωάννινα 1964, σ. 88.

4. Βλ. Ντίνος Κονόμος, «Θεσσαλοί αγωνιστές της Εθνεγερσίας και τα επαναστατικά τους σχέδια για την απελευθέρωση της αλυτρώτου Ελλάδας. Ένα ανέκδοτο κείμενο του 1836», *Θεσσαλικά Χρονικά* 10 (Αθήνα 1971) 58.

5. Βλ. Κων. Βακαλόπουλος, «Το εμπόριο της Θεσσαλονίκης, 1796-1840, σύμφωνα με ανέκδοτες εκθέσεις ευρωπαίων προξένων», *Μακεδονικά* 16 (1976) 135.

6. Ευχαριστώ τον Σταμάτη Σπανό για τη μετάφραση του εγγράφου.

την κατέλαβαν και την οδήγησαν σε μία νέα πόλη, κοντά στον Βόλο, στη Μιτζέλα⁷, όπου οι αιχμάλωτοι θα περάσουν από καραντίνα. Το ποσό των λεηλατημένων, το οποίο βρέθηκε πάνω στη σκούνα, λέγεται ότι είναι πολύ μεγάλο (...)»⁸.

Σε μία επιστολή του, ο Στέφανος Καλαμίδας⁹, καπετάνιος από τη Μιτζέλα, αναφέρει ότι ο καπετάνιος «Πεψέβας¹⁰ (= Πετσάβας) Ολύμπιος» απελευθέρωσε στη Σκόπελο, τον καιρό του Αγώνα, δύο αιχμαλώτους: έναν Ιουδαίο και ένα μπεόπουλο από τη Θεσσαλονίκη. Το γεγονός αυτό προϋποθέτει κάποιες επαφές και γνωριμίες του με τη Θεσσαλονίκη.

Το φθινόπωρο του 1823 βρισκόταν στη Σκιάθο ο Μιχάλης Πιτσάβας, στο πλευρό του Διαμαντή Νικολάου Ολυμπίου. Όταν ο τελευταίος εγκατέλειψε τραυματισμένος το πολιορκημένο, από τον ίδιο, κάστρο της Σκιάθου, άφησε στη θέση του τον Μιχάλη Πιτσάβα¹¹. Οχτώ χρόνια μετά (1831), ο Μιχάλης Πετσάβας βρισκόταν στη Σκόπελο. Τον Ιούνιο του 1831, λόγω κάποιας διαφοράς του με έναν πρόκριτο του νησιού, έφυγε από χει¹². Σκοτώθηκε στην Αράχοβα, την επόμενη χρονιά (1832)¹³.

Ο Αναγνώστης Πιτσάβας πήρε μέρος στην Επανάσταση του 1821 και μετά τη λήξη της εγκαταστάθηκε στη Χαλκίδα. Το όνομά του περιλαμβάνεται στο μητρώο των αξιωματικών με την παρατήρηση ότι υπηρέτησε ως αξιωματικός σε όλον τον Αγώνα¹⁴, ενώ, σύμφωνα με άλλον ερευνητή, περιλαμβάνε-

7. Πρόκειται για τη Νέα Μιτζέλα, τη σημερινή Αμαλιάπολη του Αλμυρού. Ιδρύθηκε μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους για να εγκατασταθούν εκεί οι κάτοικοι της παλιάς Μιτζέλας του Πηλίου, την οποία έκαψαν οι Τούρκοι το καλοκαίρι του 1828. Βλ. Γιάννης Κορδάτος, *Ιστορία της επαρχίας Βόλου και Αγιάς*, Αθήνα 1960, σ. 810.

8. Ο Κων. Βακαλόπουλος (ό.π., σ. 118) αναφέρει ότι ο Πιτσάβας αυτός συνελήφθη στα Τρίκαλα το 1838 με 45 συντρόφους του και εκτελέστηκε στη Λάρισα. Τεκμηριώνει την αναφορά του αυτή με ένα άλλο έγγραφο του προξένου Ch. Blunt (ό.π., σ. 143) της 1.6.1838, όπου όμως αναφέρεται ο κλέφτης Pitzaris, δύο φορές. Φρονούμε ότι το επώνυμο Πιτσαρής ή Πίτσαρης δεν έχει καμία σχέση με το επώνυμο Πιτζίβας και επομένως το συμβάν στα Τρίκαλα του 1838 δεν αφορά κάποιον Πιτσάβα.

9. Βλ. Ανώνυμος, «Δύο επιστολαί του Στεφάνου Καλαμίδα», *Θεσσαλικά Χρονικά* 1 (1930) 102. Πρβλ. Αθ. Ε. Καραθανάσης, *Θεσσαλονίκη και Μακεδονία, 1800-1825. Μία εικοσιπενταετία εν μέσω θυέλλης*, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 55.

10. Πρόκειται για παρανάγνωση της επιστολής του Καλαμίδα ή για τυπογραφική αβλεψία.

11. Βλ. Γιώρ. Θωμάς, *Ο Πηλιορείτης οπλαρχηγός Γιώργης Ζορμπάς, 1788-1856*, Βόλος 1983, σ. 78.

12. Βλ. Γιάννης Κολιόπουλος, *Ληστές. Η κεντρική Ελλάδα στα μέσα του 19ου αιώνα*, Αθήνα 1979, σ. 18.

13. Βλ. Γιώργος Χιονίδης, «Ανέκδοτα έγγραφα και άγνωστα στοιχεία για κλεφταρχατολούς και για την Επανάσταση (1821-1822) στη Μακεδονία και ιδιαίτερα στον Όλυμπο», *Μακεδονικά* 20 (1980) 134.

14. Βλ. Γιώργος Χιονίδης, «Οι εις τα μητρώα των αγωνιστών του 1821 αναγραφόμενοι Μακεδόνες», *Μακεδονικά* 12 (1972) 47.

ται στο μητρώο των υπαξιωματικών¹⁵. Το 1842 ο γραμματέας των Εσωτερικών Χρ. Χρησιδής πρότεινε να του δοθεί σύνταξη 45 δρχ. για να συντηρήσει την εξαμελή οικογένειά του¹⁶, η οποία το 1865 ήταν δεκαμελής (έγγραφο 1).

Στις παραπάνω πληροφορίες θα προσθέσουμε αρκετές ακόμα, χάρη στα δέκα έγγραφα, τα οποία θα παρουσιάσουμε αμέσως παρακάτω.

Τα έγγραφα των Αναγνώστη και Μιχάλη Πιτσάβα

Τα έγγραφα του φακέλου «Αναγνώστης Πιτσάβας» φυλάσσονται στο κουτί 175 (παλιά κατάταξη) του Αρχείου των Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης. Είναι συνολικώς δέκα: εννιά του Αναγνώστη και ένα του Μιχάλη Πιτσάβα.

Τα έγγραφα του Αναγνώστη Πιτσάβα

Τα έγγραφα του Αναγνώστη Πιτσάβα είναι τα εξής:

1) Μία αίτησή του, την οποία υπογράφει ως ανθυπολοχαγός στις 4.5.1865 στη Χαλκίδα όπου μάλλον είχε εγκατασταθεί οικογενειακώς. Σ' αυτήν αναφέρει τα επτά πιστοποιητικά που του είχαν χορηγηθεί διάφοροι αρχηγοί του Αγώνα, χάρη στα οποία τεκμηριωνόταν η προσφορά του στην Πατρίδα. Αναφέρει επίσης την οικονομική συνεισφορά στον Αγώνα του θείου του Μιχάλη και τον θάνατό του (1832) στην Αράχοβα. Για την όλη προσφορά του η Κυβέρνηση του απένευσε, το 1847, τον βαθμό του ανθυπολοχαγού με μισθό 57 δρχ. Παραπονείται διότι άλλοι, μολονότι πρόσφεραν ελάχιστα στον Αγώνα, αμοιβόνταν πλουσιοπαρόχως, ενώ αυτός, γέρος πια, έπρεπε να συντηρεί, με τη σύνταξη των 57 δρχ. τη δεκαμελή οικογένειά του. Με τις ενέργειές του, το 1865, επεδίωκε να βελτιώσει την οικονομική κατάστασή του, με την αύξηση της σύνταξης.

2) Το υπ' αριθ. 446/5.5.1832 έγγραφο του «επί των Στρατιωτικών Γραμματέα» Κ. Ζωγράφου, σταλμένο από το Ναύπλιο προς τον «γενν(αιότατον) ταγματάρχη κ. Αναγ. Πετσιάβαν». Σ' αυτό αναφέρεται ότι ο Αναγν. Πιτσάβας είχε στείλει την 1.5.1832 μία αναφορά του στη Γραμματεία με άλλη εσώκλειστη των αξιωματικών «των υπό την οδηγίαν του μακαρίτου αδελφού»¹⁷ του, με την οποία ζητούσε κάποια «διπλώματα», προφανώς αποδει-

15. Βλ. Γιώρ. Θωμάς, *ό.π.*, σ. 167.

16. Βλ. Βασίλης Κ. Σπανός, «Ένα έγγραφο του 1842 για 12 Θεσσαλούς και Μακεδόνες πρόσφυγες της Αταλάντης», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 35 (1999) 167 και 170.

17. Εάν ο μακαρίτης ήταν αδερφός του Αναγνώστη έπρεπε να είχε και αυτού κάποιο έγγραφο, το οποίο θα υπέβαλε με τα άλλα. Το γεγονός, επιπλέον, ότι ο ίδιος στην αίτησή του δεν κάνει λόγο για κάποιον αδερφό του αλλά για τον θείο του Μιχάλη, μας υποχρεώνει να θεωρήσουμε ως λάθος την αναφορά του Γραμματέα των Στρατιωτικών. Το έτος (1832) του θανάτου του «αδελφού» είναι αυτό του θείου Μιχάλη Πιτσάβα. Ο Γ. Χιονίδης («Ανέκδοτα έγγραφα»,

κτικά για τη συμμετοχή του στον Αγώνα. Η Γραμματεία του ανακοινώνει την ανάθεση της διοίκησης του σώματος του μακαρίτη «αδελφού» του και εύχεται να αναδειχθεί άξιος της τιμής που του έκαναν. Σχετικώς με τα «διπλώματα» τον πληροφορεί ότι η αρμοδιότητα της χορήγησής τους ανήκει στην Εθνική Συνέλευση, η οποία θα συγκαλούνταν συντόμως, και όχι στην Κυβέρνηση.

3) Το υπ' αριθ. 495/7.5.1832 έγγραφο, επίσης του γραμματέα των Στρατιωτικών Κ. Ζωγράφου, σταλμένο από το Ναύπλιο προς τον «γεν(ναύοτατον) ταγματάρχη κ. Αναγν. Πετζάβα». Από το έγγραφο αυτό πληροφορούμαστε ότι ο Αν. Πιτσάβας βρισκόταν στο Ναύπλιο στις αρχές του Μάη του 1832 και ότι στις 6 του μήνα είχε υποβάλει αίτηση στη Γραμματεία ζητώντας, μάλλον, να προσκολληθεί με το σώμα του στη δύναμη κάποιου αρχηγού. Ο Κ. Ζωγράφος του ανακοινώνει ότι το σώμα του θα αποτελεί στο εξής μέρος του σώματος του αρχηγού Βάσου Μαυροβουνιώτη.

4) Ένα έγγραφο-διαταγή του αρχηγού Βάσου Μαυροβουνιώτη, σταλμένο από την Αταλάντη στις 23.6.1832 προς τον ταγματάρχη Αναγν. Πετζάβαν, «εις Βαρθά»¹⁸. Ο αρχηγός τον ενημερώνει για την επιθεώρηση των στρατευμάτων της Ανατολικής Ελλάδας. Αυτήν τη στιγμή ο επιθεωρητής βρισκόταν στη Λιβαδειά και συντόμως θα έφθανε στο σώμα του. Όφειλε λοιπόν να ετοιμάσει τους στρατιώτες του για την επιθεώρηση.

5) Το υπ. αριθ. 13/1.7.1832 έγγραφο του γενικού επιθεωρητή της Ανατολικής Ελλάδας Ν. Χρυσοβέργη, σταλμένο από τη Μονή του Προφήτη Ηλία του Κάρακari¹⁹ «προς τον οπλαρχηγόν κύριον αναγνώστην Πετζάβα, εις Κάρακari». Ο επιθεωρητής τον προσκαλεί να παρατάξει για επιθεώρηση το σώμα του αυτήν την ημέρα.

6) Το υπ' αριθ. 652/14.2.1833 πιστοποιητικό της «Επαρχιακής Δημογεροντίας» των Νέων Πατρών²⁰, το οποίο συντάχθηκε στον Αγά²¹ της Υπάτης και υπογράφουν οι δημογέροντες Κ. Μπίτζος και Γ. Μαγουλάς. Ο Αναγν. Πιτσάβας υπηρέτησε για δύο μήνες στην περιοχή της Υπάτης «τιμωρ χωρίς να ενοχλήση κάναν πολήτην». Φεύγοντας για το Ναύπλιο «τον εφοδίασαν με (το) παρόν ενδηκτικόν της καλής του διαγωγής».

7) Ένα πιστοποιητικό του Νικολάου Κριεζώτη, το οποίο συντάχθηκε στην Αθήνα στις 21.11.1843. Ο Κριεζώτης πιστοποιεί ότι ο Αναγν. Πετζάβας ήταν ήδη κάτοικος της Χαλκίδας. Από το 1822 μέχρι το 1828 πολέμησε κάτω από

ό.π., σ. 134) δέχεται την ύπαρξη αδελφού.

18. Δεν έγινε δυνατό να προσδιορίσουμε το τοπωνύμιο Βαρθά.

19. Η μονή αυτή, την οποία δεν έγινε δυνατό να προσδιορίσουμε, πρέπει να βρισκόταν στην περιοχή της Βοιωτίας.

20. Νέες Πάτρεις· η Υπάτη της Φθιώτιδας.

21. Φαίνεται ότι η συμμετοχή του στο κίνημα των Μακρυγιάννη-Καλλέργη (3.9.1843) υπήρξε η αιτία της αποστράτευσής του το 1847 και η μη ικανοποίησή του στον βαθμό που επεδίωκε.

τις διαταγές του, επικεφαλής 100-300 ανδρών. Πήρε μέρος σε πολλές μάχες, οι οποίες όμως δεν κατονομάζονται, μαζί με τον θείο του Μιχάλη Πετζάβα, που έπεσε «ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνιζόμενος». Ο Αναγν. Πετζάβας συμμετείχε και στο Κίνημα της 3ης του Σεπτεμβρίου 1843²² και «ἔδειξεν γενναῖον χαρακτῆρα καὶ ζῆλον ἀπερίγραπτον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας τοῦ Ἑθνους». Το πιστοποιητικό αυτό χορηγήθηκε στον Αναγν. Πετζάβα για να διεκδικήσει το αργυρό αριστείο, δηλαδή για να διεκδικήσει μεγαλύτερο βαθμό από τον βαθμό του ανθυπολοχαγού που του είχε χορηγηθεί.

8) Ένα άλλο πιστοποιητικό, το οποίο συντάχθηκε στην Αθήνα, στις 20. 12.1844, και υπογράφουν οι Ιωάννης Κωλέττης, Δρόσος Μανσόλας, Χριστόφορος Περραιβός, Αδάμ Δούκας και Χριστόδουλος Χατζηπέτρος. Οι παραπάνω πιστοποιούν ότι ο Αναγν. Πετζάβας, ένας από τους Ολύμπιους οπλαρχηγούς, πήρε μέρος στην Επανάσταση του Ολύμπου, κάτω από τις διαταγές αρχικώς του Διαμαντή Νικολάου Ολυμπίου και μετά του Καρατάσου. Μετά την αποτυχία της επανάστασης αυτής κατέβηκε στη Νότια Ελλάδα, μάλλον στην περιοχή της Εύβοιας, και συμμετείχε σε πολλές μάχες στην Εύβοια, στη Σκιάθο, στην Αταλάντη και στο Τρίκερι. Λόγω της συμμετοχής του στον Αγώνα έχασε όλη την περιουσία του «ἐν τῇ πατρίδι του Ὀλύμπω».

9) Άλλη μία αίτηση του Αναγν. Πιτσάβα, την οποία έστειλε στις 30.6. 1872 προς την «Επιτροπὴν τοῦ ἱεροῦ Ἁγῶνος», στην Αθήνα. Αυτόν τον καιρό είχε πληροφορηθεί ότι αυτός και ο πεθερός του Αθανάσιος Στουρνάρας είχαν ταχθεί στην ἔκτη τάξη των αξιωματικών. Το γεγονός αυτό τον λύπησε και γι' αυτό ζητάει, με τη νέα αίτησή του, από την Επιτροπή να επανορθώσει «τὰ ἀδικήματα ταῦτα».

Το έγγραφο του Μιχάλη Πιτσάβα

10) Το υπ' αριθ. 1105/15.9.1828 έγγραφο, το οποίο απέστειλε από τη Σκόπελο στον Μιχαλί Πιτσάβα ο έκτακτος επίτροπος των Βόρειων Σποράδων Αναστάσιος Λόντος. Από το έγγραφο αυτό πληροφορούμαστε ότι τον Σεπτέμβριο του 1828 ο Μιχ. Πιτσάβας βρισκόταν στη Σκόπελο. Γνωρίζοντας

22. Θεσσαλός αγωνιστής του 1821 από τα Κούτσενα, σήμερα Στουρναρέικα, των Τριχάλων, εξάδελφος του καπετάν Νικολού Στουρνάρη. Αυτός είχε πεθάνει πριν το 1844, καθώς προκύπτει από ένα πιστοποιητικό του φακέλου του (στο κουτί 200). Η χήρα του Αγόρω σε σχετική αίτησή της (Λαμία, 26.4.1846) αναφέρει ότι είχε αποκτήσει μαζί του ένα γιο και τέσσερες κόρες. Στο πιστοποιητικό των αρχηγών (7.12.1844) αναφέρεται ότι δυστυχούσε και δεν είχε την δυνατότητα «νά ἐξοικονομήσῃ τὴν ὑπανδρείαν τῶν λοιπῶν θυγατρῶν αὐτῆς». Το γεγονός αυτό μας υποχρεώνει να δεχθούμε ότι ο Αναγνώστης Πιτσάβας είχε νυμφευθεί μία από τις κόρες της πριν το 1844. Μία δεύτερη αίτηση της Αγόρας Αθ. Στουρνάρη υπέβαλε, στις 2.5.1865, «Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν δικαιωμάτων ἀγωνιστῶν ἐπιτροπὴν» ο πληρεξούσιος της Αναγνώστης Πιτσάβας από τη Χαλκίδα.

την οικονομική δυσπραγία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, αποφάσισε να προσφέρει στον εκπρόσωπό του στις Βόρειες Σποράδες 5.000 γρόσια. Ο Λόντος, που έλαβε τα χρήματα με μία αναφορά του Μιχ. Πιτσόβα την ίδια μέρα, τον επαινεί για την ενέργειά του αυτή, την οποία θα γνωστοποιούσε στον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και μετά θα τον ενημέρωνε για το τι πρόκειται να κάνει τα 5.000 γρόσια.

Στη συνέχεια εκδίδουμε τα δέκα έγγραφα των Αναγνώστη και Μιχαήλ Πιτσόβα.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΠΕΤΣΑΒΑ

1

Χαλκίς τὴν 4 Μαΐου 1865

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν ἐπιτροπὴν
τῶν ἐκδουλεύσεων τῶν ἀγωνιστῶν.

“*Ἄμα ἀρξαμένοι τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνος, φλαιγόμενος ἀπὸ τοῦ πρὸς / τὴν πατρίδα ἔρωτος, ἐρίφθην εἰς αὐτὸν / μὲ τοὺς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν μου στρατιώτας, / καὶ τὸ πρὸς αὐτὴν χρέος μου ἐξεπλήρωσα / ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀπὸ 21 Νοεμβρίου 1843 / πιστοποιητικοῦ τοῦ Στρατηγοῦ Ν. Κριεζώτη, / ἐκ τοῦ ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1844 ὁμοίου / τῶν Χριστοῦ Χ’ πέτρου, Ἰ. Κωλέτου, Δ. Μανσόλα / Χρ. Περαιβοῦ καὶ Ἄδαμ. Δούκα, δι’ ὃ καὶ ἠξιώθην / παρὰ τῆς τότε Κυβερνήσεως τοῦ βαθμοῦ τοῦ ταγματάρχου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀπὸ 5 καὶ 7 Μαΐου / 1832 δύο ἐγγράφων τοῦ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν / Γραμματέως Κ. Ζωγράφου καὶ τῶν ἀπὸ 23 Ἰουνίου / καὶ 9 Ἰουλίου ὑπ’ ἀριθ. 13 ὁμοίων τῶν γενικῶν / ἐπιθεωρητῶν τῶν κατὰ τὴν ἀνατολικὴν Ἑλλάδα ἐθνικῶν δυνάμεων Βάσου Μαυροβουνιώτου καὶ Νικολ. Χρυσοβέργη καὶ χρηματικὰς θυσίας συνεισέφρασαν ὁ θεὸς μου οὐ μόνος*

σ. 2 Μιχαὴλ Πιτζάβας φονευθεὶς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀράχοβας, κατὰ τὸ ἔτος 1832, / ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὑπ’ ἀριθ. 1105 τῆς 15 / 7βρίου 1828 ἐγγράφου τοῦ ἐκτάκτου ἐπιτρόπου Ἀναστασίου Λόντου. ἀπέναντι δὲ ὄλων τοῦ/των μόνον τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπολοχαγοῦ / ἠξιώθην κατὰ τὸ ἔτος 1847, μὲ μισθὸν δραχμῶν 57 καὶ τοῦτον διὰ τὰς νέας μου ἐκδουλεύσεις.

Δὲν ἐννοῶ ὅτι αἱ πρὸς τὴν πατρίδα ἐκδουλεύσεις εἶναι δάνειον ἀποδιδόμενον / εἰς τὴν προθεσίαν καὶ ὅτι ἡ ἐκπλήρωσις / τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους ἐξάπαντος πρέπει / νὰ ἀμοιβεῖται. ἀλλ’ ὅταν ἐθυσίασα τὸ ὥρα/ότερον μέρος τῆς ζωῆς μου εἰς ἐκπλήρωσιν / τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους μου, ὅταν τὴν / ἐποχὴν τῆς ἀποκτήσεως περιουσίας κατηνάλωνα εἰς τὰς ὑπὲρ πατρίδος μάχας, ἐκ τῶν / ὁποίων μόνον πληγὰς καὶ ἐξαντλημένην ἐκ / τῶν κόπων καὶ τῶν στερήσεων ζωὴν διατήρησα, ὅταν ἄλλοι ἐλάχιστα εἰς τὴν πατρίδα θυσι/άσαντες ἀμοιβόνται πλοσυροπαρόχως, νομίζω / ὅτι καὶ ἡ πατρίς χρέος

ἔχει νὰ δόσῃ ἄρτον / εἰς τὴν ἐκ δέκα ψυχῶν οἰκογένειάν μου, εἰς / τὴν ὁποίαν
μόνος πόρος εἶναι ἢ ἐκ 57
σ. 3 δραχμῶν σύνταξίς μου.

Εὐελπίζομαι ὅτι ἡ Σεβαστὴ ἐπιτροπὴ, εἰς τινὰ μέλη εἶναι ἐν γνώσει τῶν /
ἐκδουλεύσεών μου, θέλει ἀποδόσῃ ἀνάλογον τοῦ γήρατος καὶ τῆς πολυ-
μελοῦς μου / οἰκογενείας πόρον.

ὑποσημειοῦμαι εὐσεβᾶτως

ὁ ἀνθυπολοχαγὸς

Ἄ. Πετσόβας

Ἐπισυνάπτοντα τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ ἀνα-
φερόμενα ἑπτὰ ἔγγραφα ἀποδεικτικὰ τῶν
ἐκδουλεύσεών μου.

2

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Γραμματεία Στρατιωτικῶν

Κλάδος Προσωπικοῦ

Γραφεῖον

Τμῆμα

Ἄρ. 446

Πρὸς τὸν Γενν. ταγματάρχην κ. Ἀναγ. Πετσόβαν

Ἐλήφθη ἡ ἀπὸ 1. τοῦ παρόντος ἀναφορὰ σας μετὰ τῆς ἐγκλειομένης
τῶν ἀξιωματικῶν κάλ. τῶν ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ σας.

Ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν ἔφεσιν των καὶ διὰ τὰς πρὸς τὴν πατρίδα ἐκ-
δουλεύσεις σας, ἀνατίθησιν εἰς ὑμᾶς τὴν διοίκησιν τοῦ ὑπὸ τὸν / μακαρίτην
ἀδελφόν σας Σώματος. Εἶναι δὲ βεβαία, ὅτι θέλετε ἀνα/δειχθῆ ἄξιος τῆς
τιμῆς αὐτῆς, προσπαθοῦντες ὅσον τὸ ἀπὸ μέρους / σας, νὰ φυλαχθῆ ἡ ἡσυχία
καὶ εὐταξία καὶ ἀποτρέποντες τοὺς ὑπὸ / τὴν ὄδηγίαν σας ἀπὸ τὰς καταχρή-
σεις, αἵτινες βλάπτουν πολὺ / τὸν στρατιωτικὸν χαρακτήρα.

Ὅσον δὲ περὶ τῶν διπλωμάτων, τὰ ὅποια ἐξαιτεῖσθε, ἐπειδὴ / ἐντὸς
ὀλίγου συγκαλεῖται ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις καὶ εἰς αὐτὴν / ἀνήκει νὰ σκεφθῆ
περὶ τοῦ οὐσιώδους τούτου ἀντικειμένου, ἡ / Κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ
πράξῃ τίποτε. Ἐστέ, ὁμως, βέβαιοι / ὅτι τὸ Ἔθνος δὲν θ' ἀδικήσῃ κανέναν.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 5ῃ Μαΐου 1832

Ὁ ἐπὶ τῶν Στρατ. Γραμματεῦς

(τ.σ.υ) Κ. Ζωγράφος

3

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

ΚΛΑΔΟΣ Προσωπικοῦ

Ἄριθ. 495

Πρὸς τὸν Γεν. Ταγματάρχην κ. Ἀναγ. Πετζάβα
Κατὰ τὴν ἀπὸ -6- Μαΐου αἴτησίν σας

Εἰδοποιεῖσθε κ. Ταγματάρχα ὅτι τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σας / σῶμα, θέλει ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ὅλου σώματος τοῦ ἀρχ/ηγοῦ Βάσιου Μαυροβουνιότου, τοῦ ὁποίου καὶ τὰς δια/ταγὰς θέλετε ὑπακοῦει:

ἐν Ναυπλίῳ τὴν 7 Μαΐου

1832

ὁ Γραμματεὺς

(τ.σ.υ) Κ. Ζωγράφος

4

Πρὸς τὸν Ταγματάρχην κ. Αναγν. Πετζάβαν
εἰς Βαρθᾶ

Ἐπιθεωρητὴς τῶν κατὰ τὴν α. ἐλλάδαν ἐθνικῶν στρατευμ. / κατὰ τὰς ὁποίας ἔχω πληροφορίας, ἔφθασεν εἰς λειβαδίαν καὶ / μετ' ὀλίγον μεταβαίνει διὰ τὴν ἐπιθεώρησιν τὰ ἐδῶ στρατιωτικά / σώματα.

Διὸ προσκαλεῖσαι κ. Ταγματάρχα νὰ προπαρασκευάσῃς / τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σου στρατιωτικὸν σῶμα διὰ τὴν προσεγγίζουσαν / ἐπιθεώρησιν ἣτις μέλλει νὰ γίνῃ μὲ τὰς πλέον ἀκριβεῖς ἐξε/τάσεις καὶ πρὸς ὁδηγίαν σου.

Ταλάντι τῆ 23 Ἰουνίου

1832

ὁ ἀρχηγός

Βάσος Μαυροβουνιότης

5

Γενικόν Ἐπιθεωρητήριον
τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος
Ἄριθμός 13

Μονὴ τοῦ Πρ. ἡλίου Κάραρι
τὴν 9 Ἰουλίου 1832

Πρὸς τὸν ὄπλαρχηγὸν κύριον ἀναγνώστην Πετζάβα
εἰς Κάραρι

Προσκαλεῖσθε, κύριε ὄπλαρχηγέ, νὰ παρατάξετε σήμερον / τὸ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν σας σῶμα, εἰς τὰς δύο ὥρας πρὶν τῆς Μεσημβρίας / διὰ νὰ διέλθω

τήν επιθεώρησιν, διά τήν ὁποίαν εἶμαι ἐπιφορτισμένος / παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Δέχθητε Κύριε ὄπλαρχηγέ τήν διαβεβαίωσιν τῆς
πρός ὑμᾶς ἐξαιρέτου μου ὑπολήψεως.
Ὁ Γενικός Ἐπιθεωρητής τῆς
Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος
(τ.σ.υ) Ν. Χρυσοβέργης

6

Ἄριθ. 652

Ἑλληνική Πολιτεία
Ἡ ἐπαρχιακή Δημογεροντία Ν. Πατρῶν

Ὁ ἐπιφέρων ἀξιωματικός, ταγματάρχης / κ: Ἀναγνώστης Πιτζάβας ὁμοῦ
μέ τοὺς ὑπὸ αὐτὸν στρατιώταστος διέτριβαι ἦτων εἰς τήν / ἐνταῦθα ἐπαρ-
χήαν τόποθετημένος τῆς Α. / Ἑλλάδος. Ἦδι δὲ ὁ ὑπέρχετε εἰς ναύπληον
ἐπειδὴ / δὲ εἰς τὰς δύο μηνῶν διάστημα ὅπου ἐστάθη εἰς τήν ἐπαρχίαν μας
ἐφέρθη τιμῆς χωρὶς νὰ ἐνοχλήσῃ / κάταν πολλήτην, διὰ τοῦτο τὸ διμογερο-
ντιὸν τῆς / αὐτῆς ἐπαρχίας τὸν ἐφοδίασε τὸ παρὸν ἐνδημητικὸν / τῆς καλῆς
του διαγωγῆς διὰ νὰ τὸν χρησιμεύσῃ εἰς ἀπόδηξιν

τήν: 14 Φεβρουαρίου 1833
ἐν ἀγᾶ: Ν. Πατρῶν

(τ.σ.υ)

Οἱ Δημογέροντες
Κ. μπίτζος
Γ. μαγουλάς

7

<ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ>

Ὁ ὑποφαινόμενος πιστοποιῶ, ὅτι ὁ κ. Ἀναγνώστης Πετζάβας ὀλύμπιος,
κάτοικος Χαλκίδος / ἐχρημάτισεν ὑπὸ τὰς ἀμέσους ὁδηγίας μου ἀπὸ τοῦ
1822 μέχρι τοῦ 1828, ὁδηγὸς πάντοτε / 100 μέχρι τριακοσίων στρατιωτῶν,
καθὼς καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ Μιχάλης Πετζάβας, πα / [[ρευ]]ρευθεὶς εἰς πολλὰς
ἐνδόξους μάχας, ὁ δὲ θεῖος του ἔπεσεν ὑπὲρ Πατρίδος ἀγωνιζόμενος / ὁ δὲ
εἰρημένος Ἀναγνώστης Πετζάβας καὶ κατὰ τήν 3. Σεπτεμβρίου ε.ε. ἔδειξεν
γενναῖον / χαρακτήρα καὶ ζῆλον ἀπερίγραπτον ὑπὲρ τῆς γενικῆς εὐημερίας
τοῦ ἔθνους. διὸ / δίδω τὸ παρὸν μου, πρὸς γνωστοποίησιν τοῦ τιμίου καὶ ἐνα-
ρέτου χαρακτήρος τοῦ τοιοῦτου ἀγωνιστοῦ, πρὸς ἀπόλαυσιν τοῦ ἀνήκοντος
ἐπαξίως βαθμοῦ του καὶ τοῦ ἀργυροῦ ἀριστείου, ὡς ἐδόθησαν καὶ εἰς τοὺς
λοιποὺς ἀγωνιστὰς τῆς Πατρίδος.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 21 Νοεμ. 1843 νικόλαος Κριζιώτι
 ἐποικυρεῖ τὴν γνησιότητα τῆς ἄνω
 μιᾶς ὑπογραφῆς
 Ἀθήναις τῇ 19, 10βρίου, 1844
 Ὁ
 ἐκπληρὸν χρῆη Δημάρχου
 Δημορχιακὸς Πάρεδρος
 (τ.σ.υ) Σω. Βενιζέλος

8

<ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟΝ>

Οἱ ὑποφαινόμενοι πιστοποιοῦμεν ὅτι ὁ κ. Ἀναγ. Πετσάβας / εἷς τῶν
 ὀπλαρχηγῶν ὀλυμπίων ἀπὸ τὴν πρώτην / ἐκριξιν τῆς ἐπαναστάσεως ἐν
 ὀλύμπω, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν / τοῦ κ. Διαμαντῆ Ν. Ὀλυμπίου τὸ πρῶτον καὶ
 τοῦ Καρατάσου μετὰ ταῦτα, ἐφάνη ὠφέλημος μὲ τούς ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν του
 καὶ τότε καὶ εἰς πολλὰς μετὰ ταῦτα περιστάσεις, διακριθεὶς εἰς διαφόρους
 μάχας καὶ ἐν Ὀλύμπω / καὶ ἐν εὐβοίᾳ καὶ ἐν Σκιάθῳ καὶ ἐν ἀταλάντῃ καὶ /
 ἐν Τρικέροις κ.λ.π. καὶ ὑποστάς ζημίας καὶ ἄλλας / δαπάνας οὐ τὰς τυχού-
 σας καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἀγῶνος ἐν / τῇ πατρίδι του ὀλύμπω καὶ μετὰ
 ταῦτα κατὰ τὸ στρατιωτικὸν / βαθμὸν. εἰς ἔνδειξιν τῶν ἀνωτέρω τῶν δίδε/ται
 τὸ παρόν, ἵνα τῶν χρησιμεύσῃ ἐν καιρῶ ὅπου / ἀνήκει. τὴν 20 Δεκεμβρίου
 1844 ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Κωλέτης
 Δρ. Μανσόλας
 Χρ. Περραιβός
 Ἀδὰμ Δούκας

Χρ. Χ΄ Πέτρου

σ. 2

ἐπικυροῦται ἡ γνησιότης τῶν ὀπισθεν πέντε ὑπογρα-
 φῶν τῶν κυρίων Ἰωάννου Κωλέττου, Δρόσου Μανσόλα,
 Χρ. Περραιβοῦ, Ἀδὰμ Δούκα καὶ Χρ. Χ΄ Πέτρου.
 Ἐν Χαλκίδι τὴν 6 Σεπτεμβρίου 1850
 Ὁ Νομάρχης Εὐβοίας
 (τ.σ.υ.) Ν. Λοιδορικής

9

Ἀθῆναις
30 Ἰουνίου 1872

Πρὸς
τὴν Σ. Ἐπιτροπὴν τοῦ ἱεροῦ
Ἀγῶνος

Αἴτησις
Ἀναγνώστου Πιτσάβα

Γνωσταί εἶναι εἰς τὴν ἐπιτροπὴν / τοῦ ἀγῶνος αἱ θυσίαι μου καὶ / ἀγῶ-
νες μου. παρ' ἐλπίδα ὁμως / ἐπληροφορήθην ὅτι ἐτάχθην / εἰς τὴν δην τάξιν
τῶν Ἀξιωματικῶν πρὸς δὲ καὶ ὁ πενθερός / μου Ἀθανάσιος Στουρνάρας /
ἐπίσης ἐτάχθη εἰς τὴν ἕκτην / τάξιν τῶν Ἀξιωματικῶν.

Διὸ παρακαλῶ τὴν Σ. ταύτην / ἐπιτροπὴν νὰ ἐπανορθώσῃ / τὰ ἀδικήμα-
τα ταῦτα.-

Εὐπειθέστατος
Ἄ. Πιτσάβας

10

ΤΟ ΕΓΓΡΑΦΟ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΙΤΣΑΒΑ

Ἀρ. 1105

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
Ὁ ἕκτακτος ἐπίτροπος τῶν Βορείων Σποράδων
Πρὸς τὸν Γενναϊότατον κ. Μιχαλιὸν Πιτςάβαν

Ἐλαβον τὴν σημερινὴν ἀναφορὰ Σου, ὁμοῦ καὶ τὰ / γρόσια πέντε χιλιά-
δες ἀρ. «5.000», τὰ ὅποια προσφέρεις διὰ / τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγ-
καίων ἐξόδων τοῦ τμήματος τούτου.

Εἶσαι ἄξιος ἐπαίνων δι' αὐτὴν σου τὴν προθυμίαν, τὴν / ὁποίαν ἔδειξας
εἰς βοήθειαν αὐτοῦ τοῦ δυστυχοῦς Τμήματος. / Εἶθε νὰ σὲ μιμηθοῦν καὶ
ἄλλοι.

Ἐν τοσοῦτῳ περὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων, θέλει ἀναφερθῶ εἰς / τὴν Ἀ:
ἐξοχότητα, τὸν Σ. ἡμῶν Κυβερνήτην, καὶ ἂν ἡ ἐξοχότης του / εὐαρεστηθῇ τὸ
νὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτὴν τὴν ἀνάγκην, θέλει / τὸ ἀκολουθήσω, τοῦναντίον
καὶ μὲ διατάξῃ νὰ Σοὶ τὰ ἐπιστρέψω / ἢ ὅπως ἄλλῶς ν' ἀκολουθήσω, δὲν
θέλει λείψω ἀμέσως νὰ / τὸ ἐκτελέσω.

Ἐν Σκοπέλῳ τῇ 15 Ἰουλίου 1828

ὁ ἕκτακτος ἐπίτροπος
Ἀναστάσιος Λόντος

ὁ Γραμματεὺς
(τ.σ.υ) Κ. Τζεργίδης

24/11/85. Εγγράφιον Πυλάβα 1838
 Ο Εὐέλκτος Εὐέλκτος Γεν' Βασίλ' Σουλτάνα
 Πρὸς Γεν' Σουλτάνα Κ. Μουζαγιά Πυλάβα .

Ἐβαλε εἰς ἀπορροὴν ἀπορροαί του ἰδίου καὶ τῶν
 ἄλλων Κελλ' Σουλτάνας εἰς 5000. Γεν' οὐκ ἀπορροαί καὶ
 Γεν' ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί ἰδίου καὶ ἄλλων ἰδίου.
 Ἐβαλε εἰς ἀπορροὴν ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί, καὶ
 ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί.
 Ἐβαλε εἰς ἀπορροὴν ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί.
 Ἐβαλε εἰς ἀπορροὴν ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί, καὶ ἀπορροαί
 καὶ ἀπορροαί ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί.
 Ἐβαλε εἰς ἀπορροὴν ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί ἀπορροαί
 ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί.
 Ἐβαλε εἰς ἀπορροὴν ἀπορροαί καὶ ἀπορροαί ἀπορροαί
 ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί ἀπορροαί.

ἐκτελέσθη τῆς 15. 7. 1828.
 Ο Εὐέλκτος Εὐέλκτος
 Κωνσταντίνος

Ὁ Γραμματεὺς
 τῆς Σουλτάνας



Εικ. 1. Το έγγραφο του ἑκτακτου επιτρόπου των Βόρειων Σποράδων Αναστασίου Λόντου προς τον Μιχαλιό Πιτζάβα (15.9.1828)

SUMMARY

Kostas Spanos, *Ten Documents Concerning the Olympian Fighters Anagnostis and Mihalis Pitsavas.*

The writer presents ten unpublished documents from the Fighters' Archives in the National Library in Athens, containing information about the lives of two fighters in the Greek War of Independence.

Anagnostis Pitsavas fought in the War of Independence from 1822 to 1828 under the command of Nikolaos Diamandis Olymbios, Karatassos, and Nikolaos Kriezotis. He also took part in the revolution of 3 September 1843, two of the ringleaders of which were Makriyannis and Kaleryis.

His uncle, Mihalis Pitsavas, fought at his side between 1822 and 1828, and died in Arahova in 1832.